

**Advies van 28 juni 2022 over
het ontwerp van examenreglement van het ITAA**

01. De federale Minister van Middenstand, Zelfstandigen en KMO's, de heer David CLARINVAL heeft op 24 maart 2022 de Hoge Raad om advies verzocht in verband met een ontwerp van examenreglement van het Instituut van de Belastingadviseurs en de Accountants (verkort: IBA of ITAA) dat als bijlage bij een ministerieel besluit tot vaststelling van dit examenreglement zal worden gevoegd.

02. De Hoge Raad voor de Economische Beroepen heeft de wettelijke taak bij te dragen tot de ontwikkeling van het wettelijk en reglementair kader dat van toepassing is op de economische beroepen, onder meer via het verstrekken van adviezen of aanbevelingen - op eigen initiatief of op verzoek - aan het Parlement, de Regering, het College van toezicht op de bedrijfsrevisoren of aan de beroepsorganisaties voor de economische beroepen¹.

De Hoge Raad heeft als opdracht te waken over het algemeen belang door zich ervan te vergewissen dat de uitvoeringsmaatregelen stroken met de geest van de wet en van het koninklijk besluit van 2020 en de nodige rechtszekerheid waarborgen.

03. De Hoge Raad moet verplicht worden geraadpleegd voor elk koninklijk besluit dat wordt genomen in uitvoering van de wet van 17 maart 2019 betreffende de beroepen van accountant en belastingadviseur.

Elke afwijking van een eensluidend advies van de Hoge Raad over een besluit moet uitdrukkelijk met redenen worden omkleed (artikel 80, eerste lid, van de wet van 17 maart 2019).

Inleiding

04. Het verzoek om advies moet worden gesitueerd in het kader van het nieuwe instituut dat is ontstaan na de fusie tussen het Instituut van de Accountants en de Belastingconsulenten (verkort:

---

¹ Deze opdracht vloeit voort uit artikel 79, derde lid, van de wet van 17 maart 2019 betreffende de beroepen van accountant en belastingadviseur.

IAB) en het Beroepsinstituut van erkende Boekhouders en Fiscalisten (verkort: BIBF), met name het Instituut van de Belastingadviseurs en de Accountants (verkort: IBA of ITAA).

Die fusie is tot stand gekomen na goedkeuring van de wet van 17 maart 2019 betreffende de beroepen van accountant en belastingadviseur (*Belgisch Staatsblad* van 27 maart 2019) en een aantal koninklijke besluiten. Zo bij voorbeeld, het koninklijk besluit van 11 september 2020 betreffende de beroepsopleiding van de accountants en van de belastingadviseurs (*Belgisch Staatsblad* van 30 september 2020) en bijlagen (*Belgisch Staatsblad* van 7 oktober 2020, tweede editie).

Het koninklijk besluit van 11 september 2020 betreffende de beroepsopleiding van de accountants en van de belastingadviseurs verwijst op meerdere plaatsen naar de inhoud van het vast te stellen "examenreglement":

- de regels voor de organisatie van het toelatingsexamen (artikel 18);
- de slaagvoorwaarden voor het toelatingsexamen (artikel 18);
- de nadere regels voor de organisatie van het bekwaamheidsexamen (artikel 58, eerste lid);
- de onderdelen van het bekwaamheidsexamen waarvoor de kandidaat minstens moet slagen alvorens hij het mondeling examen kan afleggen (artikel 58, derde lid);
- de voorwaarden om voor dit bekwaamheidsexamen te slagen (artikel 58, derde lid).

Advies van de Hoge Raad

05. Het onderhavige advies van de Hoge Raad voor de Economische Beroepen werd unaniem door zijn leden goedgekeurd en behandelt de hiernavolgende aspecten:

- A. Toepassingsgebied van het ontwerp van examenreglement
- B. Terminologie die een goed begrip van het ontwerp van examenreglement bemoeilijkt
- C. Betrokkenen bij en inhoud van de toelatingsexamens, tussentijdse proeven en bekwaamheidsexamens
- D. Examenmomenten / Examensessie
- E. Bekwaamheidsexamen versus Bekwaamheidsproef

A. Toepassingsgebied van het ontwerp van examenreglement

06. Het koninklijk besluit van 11 september 2020 betreffende de beroepsopleiding van de accountants en van de belastingadviseurs verwijst op meerdere plaatsen naar de inhoud van het vast te stellen "examenreglement":

- de regels voor de organisatie van het toelatingsexamen (artikel 18);
- de slaagvoorwaarden voor het toelatingsexamen (artikel 18);
- de nadere regels voor de organisatie van het bekwaamheidsexamen (artikel 58, eerste lid);
- de onderdelen van het bekwaamheidsexamen waarvoor de kandidaat minstens moet slagen alvorens hij het mondeling examen kan afleggen (artikel 58, derde lid);
- de voorwaarden om voor het bekwaamheidsexamen te slagen (artikel 58, derde lid).

De Hoge Raad stelt vast dat al deze aspecten wel degelijk aan bod komen in het ontwerp van examenreglement van het Instituut van de Belastingadviseurs en de Accountants (verkort: IBA of

ITAA) dat als bijlage bij een ministerieel besluit tot vaststelling van het voor advies voorgelegde examenreglement zal worden gevoegd.

07. In het voor advies voorgelegde ontwerp van examenreglement komen evenwel nog andere aspecten aan bod. Zo bijvoorbeeld, de regels over de organisatie van de tussentijdse proeven en de eventuele sancties voor leden of stagiairs, wanneer tijdens een examen onregelmatigheden worden vastgesteld.

- Met betrekking tot de organisatie van de tussentijdse proeven merkt de Hoge Raad op dat Titel 4 van het ontwerp van examenreglement aan stagiairs die voor de tussentijdse proeven slagen, de mogelijkheid biedt om voor het schriftelijke gedeelte van het bekwaamheidsexamen van bepaalde opleidingsonderdelen te worden vrijgesteld. De Hoge Raad stelt vast dat artikel 39, eerste lid, van het koninklijk besluit van 11 september 2020 terzake de nodige rechtszekerheid waarborgt in de volgende bewoordingen: *“Wanneer de stagiair geslaagd is voor één of meer opleidingsonderdelen van de tussentijdse proeven, verleent de stagecommissie de stagiair bij het schriftelijk gedeelte van het bekwaamheidsexamen een vrijstelling voor dat opleidingsonderdeel.”*

Bijgevolg mag men ervan uitgaan dat de tussentijdse proeven tot doel hebben te toetsen of de stagiair bekwaam is om de verworven theoretische en praktische kennis toe te passen bij de uitoefening van activiteiten als gecertificeerd accountant of gecertificeerd belastingadviseur, alsook of hij in staat is om die activiteiten uit te oefenen met alle noodzakelijke waarborgen inzake bekwaamheid, onafhankelijkheid en professionele rechtschapenheid, en met inachtneming van het wettelijk, reglementair en normatief kader. Deze beoordeling in het kader van de tussentijdse proeven kan het schriftelijk gedeelte van het bekwaamheidsexamen verlichten en in ruime zin dus worden beschouwd als deel uitmakend van het schriftelijk gedeelte van het bekwaamheidsexamen.

- Met betrekking tot de nodige maatregelen ten aanzien van de actieve leden of de stagiairs ingeval tijdens een examen onregelmatigheden worden vastgesteld, stelt de Hoge Raad vast dat, voor een stagiair of een beroepsbeoefenaar ingeschreven in het openbaar register, de Raad van het IBA op grond van artikel 49 van het voor advies voorgelegde ontwerp van examenreglement het dossier in verband met de vastgestelde onregelmatigheid kan doorverwijzen naar de rechtskundig assessor.

De Hoge Raad is van oordeel dat de nodige rechtszekerheid is gewaarborgd, aangezien uit een gezamenlijke lezing van de artikelen 2, 3°, en 72, 9°, van de wet van 17 maart 2019 volgt dat een doorverwijzing naar de rechtskundig assessoren voor zowel beroepsbeoefenaars als stagiairs mogelijk is.

Artikel 49 van het ontwerp van examenreglement bevat derhalve geen punten die strijdig zouden zijn met de regeling van de wet van 17 maart 2019 en biedt een waaier aan minder strenge maatregelen ingeval bij examens om de titel van (gecertificeerd) accountant of (gecertificeerd) belastingadviseur te kunnen bekomen, onregelmatigheden worden vastgesteld.

B. Terminologie die een goed begrip van het ontwerp van examenreglement bemoeilijkt

08. Voor de Hoge Raad is de draagwijdte van bepaalde maatregelen in het voor advies voorgelegd ontwerp van examenreglement in verband met mogelijke vrijstellingen voor stagiairs, niet duidelijk, omdat voor twee verschillende situaties dezelfde terminologie wordt gebruikt, maar ook omdat in artikel 12 van het koninklijk besluit van 11 september 2020 naar een verkeerde bijlage wordt verwezen.
09. Het toelatingsexamen voor kandidaat-stagiairs bestaat uit 25 of 23 opleidingsonderdelen (voor kandidaten gecertificeerd accountant). Het toelatingsexamen voor kandidaten-stagiair-belastingadviseur bestaat uit 10 opleidingsonderdelen.

Die onzekerheid in verband met het aantal in het toelatingsexamen opgenomen vakken is ontstaan bij het zoeken naar een verklaring voor de verschillen tussen bijlage 1 en bijlage 2 bij het koninklijk besluit van 11 september 2020 (die op een latere datum via een *erratum* apart zijn bekend gemaakt).

In bijlage 1 worden de opleidingsonderdelen in “groepen” opgesplitst, terwijl dat in bijlage 2 niet het geval is. Bovendien wordt het aantal vereiste ECTS om vrijstelling voor (een) bepaald(e) opleidingsonderde(e)l(en) te verkrijgen, berekend op basis van de vakken die zijn vermeld op het diploma(-supplement) of getuigschrift behaald na het “Diploma van secundair onderwijs” in de Vlaamse Gemeenschap of het “*Certificat d'enseignement secondaire supérieur*” (CESS) in de Franse Gemeenschap.

De Hoge Raad is van oordeel dat bijlage 1 betrekking heeft op de opleidingsonderdelen die stagiairs die reeds voor het toelatingsexamen zijn geslaagd, tijdens hun stage verder moeten uitdiepen. Voorts heeft bijlage 2 betrekking op de opleidingsonderdelen (voor kandidaten-gecertificeerd accountant) / bepaalde opleidingsonderdelen (voor kandidaten-gecertificeerd belastingadviseur) in die bijlage 2 waarvan voldoende theoretische kennis wordt verwacht. Of de theoretische kennis voldoende is, wordt gemeten in aantal ECTS zoals vermeld in bijlage 2.

Het aantal opleidingsonderdelen en hun rangschikking verschillen ook enigszins tussen bijlage 1 en bijlage 2:

- Bijlage 2 omvat een extra opleidingsonderdeel, te weten: “organisatie van de boekhouddiensten en van de administratieve diensten van de ondernemingen”;
- Bijlage 2 omvat twee opleidingsonderdelen die als één onderdeel in bijlage 1 zijn vermeld, meer bepaald “boekhoudrecht” en “jaarrekeningenrecht”.

Naar het oordeel van de Hoge Raad dient artikel 12, eerste lid, van het koninklijk besluit van 11 september 2020 niet naar bijlage 1 maar naar bijlage 2 te verwijzen. Daardoor moet een kandidaat-gecertificeerd accountant zonder vrijstelling (weliswaar zeer onwaarschijnlijk) 25 opleidingsonderdelen afleggen, geen 23 (zoals de weinig doordachte verwijzing naar bijlage 1 doet veronderstellen).

Naar het oordeel van de Hoge Raad verwijst artikel 12, tweede lid, van het koninklijk besluit van 11 september 2020 naar bijlage 1 om de opleidingsonderdelen voor het toelatingsexamen te beperken tot de vakken fiscaliteit, vennootschaps- en verenigingsrecht en deontologie. Daardoor moet een kandidaat-gecertificeerd belastingadviseur zonder vrijstelling (weliswaar zeer onwaarschijnlijk) 10 opleidingsonderdelen afleggen. Een verwijzing naar opleidingsonderdelen 12

tot en met 21 van bijlage 2 bij het koninklijk besluit van 11 september 2020 ware eenvoudiger geweest.

Om de nodige rechtszekerheid te waarborgen, acht de Hoge Raad een “rechtzetting” van deze maatregel van het koninklijk besluit noodzakelijk. Zolang het koninklijk besluit niet is gewijzigd, pleit de Hoge Raad voor maximale duidelijkheid in het voor advies voorgelegde examenreglement. Titel 3 “Het toelatingsexamen” zou dus ter verduidelijking moeten worden aangevuld door te vermelden hoeveel opleidingsonderdelen moeten worden afgelegd indien geen vrijstelling is verkregen.

- 10.** De in het examenreglement gebruikte terminologie - hoewel coherent met het koninklijk besluit van 11 september 2020 - maakt de tekst over een gedeelte van het toelatingsexamen (artikel 59, § 2, van het ontwerp van examenreglement) of over de met de tussentijdse proeven verkregen vrijstellingen (artikel 63 van het ontwerp van examenreglement) voor bepaalde opleidingsonderdelen van het schriftelijk gedeelte van het bekwaamheidsexamen, overigens moeilijk te begrijpen.

Een overzicht van de in het koninklijk besluit van 11 september 2020 gebruikte terminologie kan als volgt worden weergegeven:

<i>Koninklijk besluit van 11 september 2020 betreffende de beroepsopleiding van de accountants en van de belastingadviseurs</i>	
<i>Onderdeel</i>	<i>Gebruikte terminologie</i>
<i>Koninklijk besluit</i>	“Opleidingsonderdelen” / “matières” zowel voor een opleidingsonderdeel als voor een groep opleidingsonderdelen
<i>Bijlage 1 - Titel</i>	“Opleidingsonderdelen” / “matières” zowel voor een opleidingsonderdeel als voor een groep opleidingsonderdelen
<i>Bijlage 1 - Tabel</i>	“Opleidingsonderdelen” / “matières” zowel voor een opleidingsonderdeel als voor een groep opleidingsonderdelen
<i>Bijlage 2 - Titel</i>	“Opleidingsonderdelen” / “matières” voor een opleidingsonderdeel
<i>Bijlage 2 - Tabel</i>	“Leerstof” / “matières” voor een opleidingsonderdeel

Het is inderdaad niet eenvoudig om uit te maken of de mogelijke vrijstellingen voor een stagiair gelden voor één van de 23 vakken (“opleidingsonderdelen” in het Nederlands, “matières” in het Frans) (voor stagiairs-gecertificeerd accountant) of één van de 10 vakken (voor stagiairs-gecertificeerd belastingadviseur) dan wel of de vrijstelling geldt voor de vakgroepen (“opleidingsonderdelen” in het Nederlands, “matières” in het Frans).

Naar het oordeel van de Hoge Raad zijn de in bijlage 1 bij het koninklijk besluit gebruikte termen “opleidingsonderdelen” / “matières” - waarnaar herhaaldelijk in het koninklijk besluit wordt verwezen - niet nauwkeurig genoeg.

Daarom stelt de Hoge Raad voor om in artikel 1 van het ontwerp van examenreglement twee begrippen te definiëren: “opleidingsonderdelen” / “matières” of “leerstof” of “vak”, enerzijds, en “cluster van opleidingsonderdelen” / “groupe de matières” of “ensemble de matières”, anderzijds. Zodra deze twee definities in het ontwerp van examenreglement zijn opgenomen, moet het reglement worden getoetst op de verwijzingen hierin naar de ene of andere term.

- 11. Ten slotte stelt de Hoge Raad een tegenstrijdigheid vast tussen de opleidingsonderdelen in het bekwaamheidsexamen. Na vergelijking van bijlage 1 bij het koninklijk besluit van 11 september 2020 met de bijlage bij het examenreglement blijkt immers dat de groep “andere opleidingsonderdelen” met 4 aparte opleidingsonderdelen, niet is opgenomen in de weging van de opleidingsonderdelen die in het kader van het schriftelijk gedeelte van het bekwaamheidsexamen moeten worden afgelegd.**

De Hoge Raad vraagt zich af waarom het aantal in het kader van het schriftelijk gedeelte van het bekwaamheidsexamen af te leggen opleidingsonderdelen werd beperkt, waarbij hij tevens opmerkt dat artikel 55 van het koninklijk besluit van 11 september 2020 bepaalt dat de praktische toepassingsgevallen betrekking hebben op bepaalde opleidingsonderdelen, zonder vermelding van deze “andere” juridische opleidingsonderdelen die in bijlage 1 bij het koninklijk besluit van 11 september 2020 zijn opgenomen.

Zoals voor de andere opleidingsonderdelen geldt, moet men er zich van vergewissen dat een stagiair bekwaam is om de verworven kennis toe te passen bij de uitoefening van activiteiten als gecertificeerd accountant of gecertificeerd belastingadviseur, alsook dat hij in staat is om die activiteiten uit te oefenen met alle noodzakelijke waarborgen inzake bekwaamheid, onafhankelijkheid en professionele rechtschapenheid, met inachtneming van het wettelijk, reglementair en normatief kader voor die opleidingsonderdelen.

C. Betrokkenen bij en inhoud van de toelatingsexamens, tussentijdse proeven en bekwaamheidsexamens

- 12.** De Hoge Raad stelt vast dat bepaalde bij de procedure voor de toegang tot het beroep betrokken partijen duidelijk worden gedefinieerd, terwijl andere niet.

In de onderstaande punten worden de aspecten onderzocht die in het ontwerp van examenreglement duidelijk werden omschreven en wordt, waar nodig, aangegeven welke aspecten onvoldoende duidelijk zijn.

- 13. Met betrekking tot de “Raad” van het ITAA** stelt de Hoge Raad vast dat artikel 72 van de wet van 17 maart 2019 in het eerste lid de bevoegdheden van die Raad oplijst en bepaalde daarvan betrekking hebben op de toegang tot het beroep:

1° het houden en het bijwerken van een openbaar register [waaronder het register van de stagiairs];

...

3° het toezicht op de stagecommissie;

4° het benoemen van de voorzitter, de ondervoorzitter en de leden van de stagecommissie;

5° het toezicht op de permanente vorming;

...

9° de beroepsbeoefenaars terechtwijzen en, in voorkomend geval, doorverwijzen naar de rechtskundig assessor;

10° het vertegenwoordigen van het Instituut, als eiser en als verweerder, bij de gerechtelijke overheden;

11° erop toezien dat de voorwaarden inzake de toegang tot het beroep worden nageleefd en met dat doel in rechte op te treden, met name door elke inbreuk op de wetten en verordeningen tot bescherming van de beroepstitels en tot organisatie van het beroep bij de gerechtelijke

overheden aan te klagen en door aan deze overheden iedere maatregel te vragen om dergelijke inbreuk te stoppen en desgevallend schadevergoeding te eisen;

...

- 14. Met betrekking tot de "Stagecommissie"** stelt de Hoge Raad vast dat artikel 17 van de wet van 17 maart 2019 in § 1 de bevoegdheden van de Stagecommissie oplijst, met als opdracht advies uit te brengen aan de Raad van het ITAA over de volgende zaken:
- 1° de organisatie van het toelatingsexamen;
  - 2° het verlenen van vrijstellingen voor opleidingsonderdelen van het toelatingsexamen;
  - 3° het goedkeuren van stageovereenkomsten en het toezicht op de stage;
  - 4° de organisatie van het bekwaamheidsexamen;
  - 5° het organiseren van tussentijdse proeven;
  - 6° de organisatie van de bekwaamheidsproef voor onderdanen van een andere lidstaat;
  - 7° het verlenen van een vrijstelling van de stage of een inkorting van de stageduur voor de natuurlijke personen die een relevante beroepservaring van zeven jaar kunnen voorleggen;
  - 8° het selecteren van personen die de examenvragen voor het toelatingsexamen en het bekwaamheidsexamen opstellen en verbeteren;
  - 9° een voorstel van een examenreglement voor respectievelijk het toelatingsexamen en het bekwaamheidsexamen ter goedkeuring voorleggen aan de Raad van het Instituut.

In § 1 van artikel 76 van het koninklijk besluit van 11 september 2020 worden de opdrachten van de Stagecommissie nauwkeuriger gedefinieerd:

- 1° aan de Raad voorstellen formuleren voor het examenreglement, de nadere regels van het toelatingsexamen, evenals de vorm en de inhoud van het inschrijvingsdossier en -formulier, en het organiseren van het toelatingsexamen;
- 2° de aanvragen voor vrijstellingen onderzoeken als bedoeld in hoofdstuk 4, afdeling 2, en aan de Raad ter goedkeuring voorleggen;
- 3° de nadere regels van de stageovereenkomst bepalen, en indien nodig de bijkomende bepalingen ervan, alsook de modellen van de stageovereenkomsten opstellen en aan de Raad ter goedkeuring voorleggen;
- 4° de stageovereenkomsten van de kandidaat stagiairs onderzoeken en aan de Raad een voorstel van beslissing voorleggen;
- 5° aan de Raad de toelating tot de stage voorstellen, alsmede, in voorkomend geval, overeenkomstig artikel 14 van de wet, aan de Raad de beslissing van de stagecommissie met betrekking tot de duur van de inkorting van de stage ter bevestiging voorleggen;
- 6° de lijst opmaken van de personen bedoeld in artikel 14 van de wet [personen die voor een verkorting of vrijstelling van de stage een relevante ervaring van 7 jaar kunnen aantonen], die door de Raad toegelaten werden om het bekwaamheidsexamen af te leggen en die regelmatig bijwerken;
- 7° het toezicht op het goed verloop van de stage zowel wat betreft de stagiair als de stagemeeester en, desgevallend, de nodige maatregelen treffen ten aanzien van één of beide partijen, zoals in onderstaande gevallen:
  - a) in voorkomend geval, aan de stagiairs die er zelf om vragen, die praktische ervaring missen of die niet geslaagd zouden zijn in de tussentijdse proeven, na overleg met de stagemeeester, bijkomende taken geven ter vervolmaking van hun praktijkopleiding;
  - b) in voorkomend geval, na de stagiair vooraf gehoord of ten minste behoorlijk opgeroepen te hebben, aan de Raad in individuele gevallen de uitschrijving uit het openbaar register om andere dan tuchtrechtelijke redenen voorstellen, in het bijzonder wanneer de stagiair zijn stageverplichtingen niet naleeft;
  - c) ingeval van een geschil tussen de stagemeeester en de stagiair, de partijen horen om te proberen hen te verzoenen;

- d) de opleiding beoordelen die door de stagemeeester aan de stagiair wordt gegeven, en de nodige richtlijnen geven indien zij de verstrekte opleiding onvoldoende vindt;
- 8° de nadere regels van het stagedagboek bepalen en ze ter goedkeuring aan de Raad voorleggen, de stagedagboeken, de aantekeningen en verschillende inlichtingen aangaande de beroepsactiviteit van de stagiair onderzoeken;
- 9° het aantal en de inhoud van stageseminaries, opleidingen en cursussen bepalen in de vakgebieden waarin de stagiair geacht wordt zich te bekwamen alsook in aanverwante domeinen, en die stageseminaries organiseren;
- 10° opleidingen voor de stagemeeester organiseren om de stagiair te begeleiden in zijn beroepsopleiding;
- 11° aan de Raad voorstellen formuleren over de nadere regels en de inhoud van de tussentijdse proeven en tussentijdse proeven organiseren om de verworven praktische en theoretische kennis van de stagiairs te evalueren;
- 12° de toelating tot het bekwaamheidsexamen voorstellen voor de stagiairs en de personen bedoeld in artikel 14 van de wet die gedurende ten minste zeven jaar beroepsactiviteiten hebben uitgeoefend waarbij een voldoende ervaring werd opgedaan op het vlak van accountancy of fiscaliteit;
- 13° aan de Raad voorstellen formuleren over de nadere regels van het bekwaamheidsexamen en het bekwaamheidsexamen organiseren;
- 14° aan de Raad de goedkeuringen in individuele gevallen van verlenging of opschorting van de stageduur ter bevestiging voorleggen, in overeenstemming met artikel 13, § 1 van de wet;
- 15° aan de Raad advies verstrekken of voorstellen formuleren over alle aangelegenheden betreffende de stage, de organisatie ervan en de stagiairs.

De Hoge Raad stelt vast dat de samenstelling van de Stagecommissie niet nader wordt bepaald. Men kan zich dus afvragen of hierin leden van de Raad van het ITAA, dan wel leden van het ITAA of personeelsleden van het ITAA of personen van buiten het ITAA zetelen?

Het aantal personen waaruit de Stagecommissie bestaat (eventueel een minimum- of maximaal aantal) wordt evenmin nader bepaald. Is er (g)een voorzitter? (G)een ondervoorzitter? Zo ja, hoe worden zij aangesteld?

Naar het oordeel van de Hoge Raad is ter zake duidelijkheid geboden teneinde de nodige transparantie te bieden.

15. Met betrekking tot de “Toelatingsexamencommissie” bepaalt artikel 20 van het koninklijk besluit van 11 september 2020 dat zij is samengesteld uit externe personen belast met het onderwijs van de betrokken opleidingsonderdelen, waarop de Stagecommissie beroep doet. Het is echter niet duidelijk hoeveel personen worden aangesteld. *A priori* zou dit moeten overeenstemmen met de 25 opleidingsonderdelen, dus zowat 50 externe personen (Nederlandstaligen/Franstaligen).

Uit de lezing van artikel 56, § 1, vierde lid van het ontwerp van examenreglement maakt de Hoge Raad op dat de “Toelatingsexamencommissie” onder meer bestaat uit een voorzitter en een ondervoorzitter, maar nadere regels over hun benoeming ontbreken. Wie stelt hen aan? De Raad? De Stagecommissie? De Toelatingsexamencommissie?

De Hoge Raad heeft overigens vragen bij de representativiteit van de vergaderingen - waarop 6 “stemgerechtigde” personen (drie per taalrol) aanwezig moeten zijn - die de vragen van het toelatingsexamen moeten valideren (cf. artikel 56, § 1, derde lid, van het ontwerp van examenreglement), alsook van de vergaderingen die moeten beraadslagen.

Naar het oordeel van de Hoge Raad dient, wat de Toelatingsexamencommissie betreft, duidelijk te worden aangegeven hoe de aanstelling, met name van de Voorzitter en de Ondervoorzitter, verloopt, enerzijds, en welke representativiteitscriteria worden gehanteerd voor de validering van de examenvragen en de beraadslaging, anderzijds.

De Hoge Raad is bovendien van oordeel dat een vergadering voor de validering van examenvragen pas rechtsgeldig kan worden gehouden indien ten minste één vertegenwoordiger van elke groep opleidingsonderdelen aanwezig is ("accountancy", "fiscaliteit", "vennootschaps- en verenigingsrecht", "deontologie en antiwitwaswetgeving" en "andere juridische opleidingsonderdelen").

16. **Met betrekking tot de tussentijdse proeven** volgt uit artikel 38, eerste lid, van het koninklijk besluit van 11 september 2020 dat de tussentijdse proeven bedoeld in artikel 15 van de wet tot doel hebben "om na het eerste en na het tweede jaar van de stageperiode te toetsen of de stagiair de verworven theoretische en praktische kennis kan toepassen op de uitoefening van de activiteiten van gecertificeerd accountant of gecertificeerd belastingadviseur en of hij in staat is met inachtneming van het wettelijk, reglementair en normatief kader deze activiteiten uit te oefenen met alle noodzakelijke waarborgen inzake bekwaamheid, onafhankelijkheid en professionele rechtschapenheid".

Die tussentijdse proeven zijn belangrijk voor stagiairs, omdat artikel 39 van het koninklijk besluit van 11 september 2020 bepaalt dat "[w]anneer de stagiair geslaagd is voor één of meer opleidingsonderdelen van de tussentijdse proeven, [...] de stagecommissie de stagiair bij het schriftelijk gedeelte van het bekwaamheidsexamen een vrijstelling [verleent] voor dat opleidingsonderdeel".

Het tweede lid van artikel 38 van het koninklijk besluit van 11 september 2020 bepaalt dat die tussentijdse proeven "slaan op één of meer praktische toepassingsgevallen met betrekking tot de opleidingsonderdelen [van bepaalde vakken] vermeld in bijlage 1".

De Hoge Raad stelt vast dat noch in het koninklijk besluit, noch in het examenreglement wordt aangegeven wie instaat voor de uitwerking van de tussentijdse proeven of de verbetering ervan. Gebeurt dat door (bepaalde leden van) de Stagecommissie? De (of bepaalde) juryleden voor het bekwaamheidsexamen? De personen die de stageopleiding hebben gegeven? Daartoe aangestelde personen, op grond van hun veelzijdige ervaring met het opstellen van "praktische toepassingsgevallen"?

De Hoge Raad stelt bovendien vast dat noch in het koninklijk besluit, noch in het examenreglement wordt aangegeven voor hoeveel "opleidingsonderdelen" per jaar een tussentijdse proef wordt georganiseerd, evenmin als hoeveel vrijstellingen maximaal aan een stagiair kunnen worden verleend alvorens die het schriftelijk gedeelte van het bekwaamheidsexamen aflegt.

Naar het oordeel van de Hoge Raad zou een vermelding van deze aantallen de rechtszekerheid uitermate ten goede komen, zelfs al wordt een zekere marge voorzien, zoals twee of drie opleidingsonderdelen vanaf het tweede stagejaar met een maximum van 6 opleidingsonderdelen (op de 18 potentiële opleidingsonderdelen) voor stagiairs-accountant en 3 opleidingsonderdelen (op 9 potentiële opleidingsonderdelen) voor stagiairs-belastingadviseur over de hele stageperiode.

Andermaal valt ten slotte moeilijk uit te maken of de mogelijke vrijstellingen voor een stagiair gelden voor één van de 23 vakken (“opleidingsonderdelen” in het Nederlands, “matières” in het Frans) (voor stagiairs-gecertificeerd accountant) of één van de 8 vakken (voor stagiairs-gecertificeerd belastingadviseur) dan wel of de vrijstelling geldt voor vakgroepen (“opleidingsonderdelen” in het Nederlands, “matières” in het Frans). De meest logische oplossing is te verwijzen naar “opleidingsonderdelen” / “matières” of “leerstof” of “vak”.

Zoals in punt 8. is opgemerkt, zijn de termen “opleidingsonderdelen” / “matières” waarnaar herhaaldelijk wordt verwezen in het koninklijk besluit en die ook voorkomen in bijlage 1 bij het koninklijk besluit, onvoldoende nauwkeurig.

De Hoge Raad stelt daarom voor om in artikel 1 van het ontwerp van examenreglement twee begrippen te definiëren: “opleidingsonderdelen” / “matières” of “leerstof” of “vak”, enerzijds, en “cluster van opleidingsonderdelen” / “groupe de matières” of “ensemble de matières”, anderzijds. Zodra deze twee definities in het ontwerp van examenreglement zijn opgenomen, moet het worden getoetst op de verwijzingen hierin naar ene of andere term.

17. Met betrekking tot de **“examenjury’s”** - althans voor het mondeling gedeelte van het bekwaamheidsexamen - bepaalt artikel 60 van het koninklijk besluit van 11 september 2020 dat de Raad die examenjury's voor een termijn van drie jaar benoemt. Artikel 61 van het koninklijk besluit van 11 september 2020 legt het aantal personen vast [5 per jury] en hun hoedanigheid [4 beroepsbeoefenaars + 1 academicus die de examenjury voorziet].

De Hoge Raad stelt daarentegen vast dat noch in het koninklijk besluit, noch in het examenreglement wordt aangegeven wie instaat voor het opstellen van het schriftelijk gedeelte van het bekwaamheidsexamen, het valideren van de vragen en/of het verbeteren van de [antwoorden op die] vragen. Gebeurt dat door (bepaalde leden van) de Stagecommissie? De (of bepaalde) juryleden voor het bekwaamheidsexamen? Daartoe aangewezen personen op grond van hun veelzijdige ervaring?

D. Examenmomenten / Examensessie

18. Net zoals het koninklijk besluit van 11 september 2020 gebruikt het ontwerp van examenreglement de welbekende uitdrukking “examensessie” (“session d’examen” in het Frans). In het voor advies voorgelegde ontwerp van examenreglement wordt nog een andere, gelijkaardige maar toch verschillende uitdrukking gebruikt, met name examenmomenten (artikel 5, § 4, 6°):

Er wordt ook informatie verschaft over “[...] het aantal **examenmomenten** dat maximaal **per examensessie** kan worden gereserveerd, alsook het aantal opleidingsonderdelen dat maximaal **tijdens één examenmoment** kan afgelegd worden” (in het Frans: “le nombre maximum de **moments d’examen** qui peuvent être réservés par **session d’examen**, ainsi que le nombre maximum de matières qui peuvent être présentées **pendant un moment d’examen**”).

Blijkbaar wordt met “examenmoment” een tijdsduur bedoeld tijdens dewelke een bepaald aantal vakken kunnen worden afgelegd.

Naar het oordeel van de Hoge Raad zou een definitie in artikel 1 zeker dienstig zijn voor een goed begrip van het examen.

19. De Hoge Raad merkt overigens op dat artikel 11 van het koninklijk besluit van 11 september 2020 bepaalt dat “[h]et toelatingsexamen tot de stage van gecertificeerd accountant of van gecertificeerd belastingadviseur [...] uit een computergestuurde proef [bestaat](...)”. Evenzo bepaalt artikel 69 van het koninklijk besluit van 11 september 2020 dat het schriftelijk gedeelte van de bekwaamheidsproef “computergestuurd” is.

Daarom dringt de Hoge Raad aan op de nodige verduidelijking in het examenreglement, in die zin, dat wordt aangegeven of voor een bepaald opleidingsonderdeel, ongeacht het type examen, tijdens een “examensessie” voor dit opleidingsonderdeel meer dan één “examenmoment” wordt gehouden.

Is dit het geval, dan rijst de vraag of de gestelde vragen al dan niet verschillen en dus - gesteld dat die verschillen - of de Commissie voor het toelatingsexamen de verschillende vragenlijsten controleert om zich ervan te vergewissen dat de vragen qua moeilijkheidsgraad coherent zijn.

Ten slotte dient voor alle duidelijkheid te worden aangegeven of alle personen die tijdens een examensessie aan een bepaald examenmoment deelnemen, dezelfde vragen krijgen, dan wel of die vragen voor elke deelnemer verschillend kunnen zijn.

In het ontwerp van examenreglement is immers sprake van een “gegevensbestand” waarin de vragen worden toegevoegd (artikelen 10 en 97), waarbij verwezen wordt naar de door de Commissie voor het toelatingsexamen gevalideerde vragen.

20. ***De Hoge Raad dringt aan op nadere verduidelijking in verband met het (de) aangelegde gegevensbestand(en).*** De vraag rijst immers of er voor het toelatingsexamen één gegevensbestand bestaat, dan wel of er twee gegevensbestanden bestaan, één met theorievragen (toelatingsexamen) en één met praktijkvragen (schriftelijk gedeelte van het bekwaamheidsexamen).

Voorts is de nodige zekerheid geboden qua onpartijdigheid van de voor elk examenmoment geselecteerde vragen. De Hoge Raad merkt op dat op dit vlak geen enkele zekerheid wordt geboden, noch in de wet, noch in het koninklijk besluit, alhoewel hij al eerder de aandacht van de minister had gevestigd (onder punt 40 van het advies van 17 oktober 2019 over het voor advies voorgelegde ontwerp van koninklijk besluit) op het belang van de nodige waarborgen ter zake:

“Volgens de huidige praktijk bij het IAB mag elke kandidaat-stagiair persoonlijk zijn proef op computer afleggen (waarbij door de computer de vragen die aan de stagiair gesteld worden, lukraak worden gekozen), hetgeen niet lijkt te stroken met wat het voor advies voorgelegd ontwerp van koninklijk besluit doet vermoeden.

***Indien dit echter de bedoeling van de ministers is, om zo kandidaat-stagiairs de nodige flexibiliteit te gunnen, lijkt het naar het oordeel van de Hoge Raad wenselijk de nodige waarborgen in het ontwerp van koninklijk besluit in te bouwen, zodanig dat voldoende zekerheid bestaat omtrent de objectieve selectie van de vragen bij individuele proeven. Bovendien zou duidelijk moeten worden bepaald dat het niet gaat om “sessies” die de indruk geven dat het gaat om een gezamenlijke proef die op een bepaald tijdstip open staat voor alle belangstellenden.*”**

E. *Bekwaamheidsexamen versus Bekwaamheidsproef*

- 21.** Overeenkomstig artikel 11, § 2, vijfde lid, van de wet van 17 maart 2019, moet een onderdaan van een in artikel 2, 23°, van de wet bedoelde lidstaat die zijn voornaamste beroepskwalificatie in een andere lidstaat heeft verworven, een bekwaamheidsproef afleggen, voor zover de opleiding van die onderdaan inhoudelijk wezenlijke verschillen vertoont met de opleiding van een gecertificeerd accountant of een gecertificeerd belastingadviseur op het vlak van opleidingsonderdelen die essentieel zijn voor de uitoefening van het beroep.

Uit § 2 van artikel 69 van het koninklijk besluit van 11 september 2020 kan worden afgeleid dat de bekwaamheidsproef uit een schriftelijke en mondelinge proef bestaat die op dezelfde dag plaatsvinden:

- De schriftelijke proef is computergestuurd. De kandidaat ontvangt het resultaat van zijn proef onmiddellijk na het geautomatiseerd examen. De kandidaat die 50 % van de punten behaalt **op elk opleidingsonderdeel waarvoor hij ondervraagd werd**, wordt toegelaten tot de mondelinge proef.
- De mondelinge proef omvat een ondervraging voor een jury over de opdrachten, verantwoordelijkheid en plichtenleer van het beroep. Om te slagen moet de kandidaat minstens 50 % van de punten behalen.

Naar het oordeel van de Hoge Raad discrimineert artikel 64 van het ontwerp van examenreglement personen die een bekwaamheidsproef moeten afleggen.

Personen die een bekwaamheidsexamen moeten afleggen, kunnen immers beslissen om vrijstelling te vragen van bepaalde opleidingsonderdelen (maximum twee) die zijn afgelegd in het kader van de tussentijdse proeven waarvoor zij niet zijn geslaagd (ten minste de helft van de punten), voor zover zij de “minimaal 40 %” hebben behaald. Die mogelijkheid komt niet voor in het koninklijk besluit van 11 september 2020 voor onderdanen van andere lidstaten die in hun land van herkomst reeds voor een dergelijke bekwaamheidsproef zijn geslaagd.

- 22.** In diezelfde context krijgen kandidaten voor de bekwaamheidsproef evenmin de kans om zich te beroepen op een voorkeursmaterie, terwijl het ontwerp van examenreglement die mogelijkheid wel biedt in de artikelen 68 en 69.

Ook hier is de Hoge Raad van oordeel dat deze maatregel personen discrimineert die een bekwaamheidsproef moeten afleggen, temeer daar een dergelijke maatregel niet voorkomt in het koninklijk besluit van 11 september 2020.

*****